

بررسی مقدماتی گلدهی گیاه بومی و پیازی دانه برفی (*Leucojum aestivum*) در خارج از رویشگاه طبیعی در ایران

محمد نقی پاداشت دهکایی (۱)، رضا علیپور (۲)، سید ابراهیم حجتی (۳)

۱- استادیار، ۲- کارشناس و ۳- کمک کارشناس ایستگاه تحقیقات گل و گیاهان زینتی لاهیجان

جنس *Leucojum* با نام فارسی دانه برفی و نام انگلیسی *Snowflake* گیاهی پیازی متعلق به خانواده نرگسیان (*Amaryllidaceae*) بوده که سه گونه معروف آن به نام های *L. vernum*، *L. aestivum* و *L. autumnale* می باشد. این جنس ۱۰-۱۲ گونه دارد که در نواحی مدیترانه پراکنده بوده و در شمال ایران تنها یک گونه به نام *L. aestivum* یافت می شود که محل رویش آن اراضی پست سواحل دریای کاسپین می باشد. گونه *L. aestivum* را می توان به صورت خارج از فصل و به عنوان گیاه گلدانی گلدار یا شاخه بریده تولید نمود. از طرف دیگر می توان این گونه را به عنوان گیاه زینتی پیازی در باغ، پارک و فضای سبز مورد استفاده قرار داد. جهت بررسی ویژگی گلدهی این گیاه بومی، پیازها در پاییز از رویشگاه طبیعی برداشت شده و به ایستگاه تحقیقات گل و گیاهان زینتی لاهیجان انتقال داده شدند و بر اساس اندازه پیرامون، پیازها به ۱۱-۹/۵، ۹/۵-۷/۵، ۷/۵-۶ و کمتر از ۶ سانتی متر درجه بندی شده و برای هر تیمار تعداد ۹۰ پیاز کشت شد. این آزمایش مقدماتی نشان داد که پیازهای با پیرامون ۶-۷/۵ و کمتر از ۶ سانتی متر قابلیت گلدهی ندارند و ۷۲٪ از پیازهای با اندازه ۱۱-۹/۵ و ۳۴٪ از پیازهای با اندازه ۷/۵-۹/۵ گلدهی داشتند. میانگین تعداد برگ تولید شده در پیازهای ۶-۷/۵ با پیازهای اندازه بزرگتر مشابه بود ولی تعداد برگ تولید شده در پیازهای با پیرامون کمتر از ۶ سانتی متر به طور قابل توجهی کمتر از (۳/۸) سایر پیازها بود.

کلمات کلیدی: *Leucojum*، دانه برفی، اندازه پیاز، *Leucojum aestivum*، شاخه بریده، گل گلدانی، گلدهی

مقدمه

جنس *Leucojum* با نام فارسی دانه برفی و نام انگلیسی *Snowflake* گیاهی پیازی متعلق به خانواده نرگسیان (*Amaryllidaceae*) بوده که سه گونه معروف آن به نام های *L. vernum*، *L. aestivum* و *L. autumnale* می باشد. در گونه *L. vernum* لکه زرد و در گونه *L. aestivum* لکه سبز در انتهای هر کدام از شش تپال که به رنگ سفید می باشند مشاهده می شود (۵). جنس *Leucojum* گیاهانی پیاز دار با برگ های قاعده ای و ساقه گل طویل آن به یک چتر با چندین گل ختم می شود، گل ها زنگوله ای با قطعات گلپوش آزاد و میوه آن کپسول با تعداد زیادی بذر می باشد، این جنس ۱۲ گونه (۱) و به قول دیگر ۱۰ گونه (۴) دارد که در نواحی مدیترانه پراکنده بوده و در شمال ایران تنها یک گونه به نام *L. aestivum* یافت می شود که محل رویش آن اراضی پست سواحل دریای کاسپین می باشد (۱). از گونه *L. aestivum* ماده ای آلکالوئیدی به نام گالانتامین (*Galantamine*) که در داروسازی استفاده می شود استخراج می شود (۵). دهرتوق (۱۹۹۶) گزارش کرد که می توان گونه *L. aestivum* به صورت خارج از فصل و به عنوان گیاه گلدانی یا شاخه بریده تولید نمود (۲). از طرف دیگر می توان این گونه را به عنوان گیاه زینتی پیازی در باغ، پارک و فضای سبز مورد استفاده قرار داد. هدف از این مطالعه مقدماتی بررسی ویژگی گلدهی گیاه بومی دانه برفی در خارج از رویشگاه طبیعی بوده است.

مواد و روش

پیازها در پاییز (آبان ماه) ۱۳۸۹ از رویشگاه طبیعی واقع در شهرستان آستانه اشرفیه از زمین کنده و جمع آوری شده و به ایستگاه تحقیقات گل و گیاهان زینتی لاهیجان انتقال داده شدند و بر اساس اندازه پیرامون، پیازها به ۱۱-۹/۵، ۹/۵-۷/۵، ۷/۵-۶ و کمتر از ۶ سانتی متر درجه بندی شده و برای هر کدام از اندازه های اشاره شده تعداد ۹۰ پیاز در گلدان های جداگانه ای

در خاک تهیه شده از رویشگاه طبیعی کشت شدند. خاک رویشگاه طبیعی دارای pH ۷/۲ و هدایت الکتریکی (EC) ۱/۰۲ dS/m بود. آنگاه گلدان ها در شرایط مشابه شرایط رویشگاه طبیعی نگهداری شده و مورد مراقبت های معمول قرار گرفتند. پس از سبز شدن و گلدهی، درصد پیازهایی که ساقه گل تولید کردند و همچنین تعداد غنچه در هر ساقه گل، ارتفاع ساقه گل، تعداد برگ تولید شده توسط هر پیاز و ارتفاع بلندترین برگ اندازه گیری شدند.

نتایج و بحث

پیازها حدود دو تا سه هفته پس از کشت شروع به سبز شدن کردند و رشد بسیار کند بود و این ویژگی تا اواسط اسفند ماه به طول انجامید و پس از آن رشد سریع آغاز شد و طول یا ارتفاع برگ ها به شدت افزایش یافت و در اوایل فروردین ماه ظهور جوانه و ساقه گل مشاهده گردید و شکوفایی اولین غنچه گل در تاریخ ۱۳۹۰/۱/۱۵ رویت شد. در رویشگاه طبیعی نیز گلدهی در چنین زمانی اتفاق می افتد. گل آغازی در پیازها در اوایل تابستان شروع شده و پس از دو ماه گل آذین به طور کامل تشکیل می شود (۴) در این آزمایش نیز پیازها پس از گل آغازی و در زمان سبز شدن از رویشگاه طبیعی برداشت شده و به محل آزمایش انتقال داده شدند. درصد پیازهایی که گلدهی در آنها صورت گرفت قابل توجه بود (جدول ۱) ولی به نظر می رسد زمان برداشت و انتقال پیازها باید زودتر انجام می شد و پیشنهاد می شود اوایل مهر ماه این عمل انجام شود. حداقل اندازه پیرامون پیاز برای گلدهی ۶-۸ سانتی متر گزارش شده است (۴). این آزمایش مقدماتی نشان داد که پیازهای با پیرامون ۶-۷/۵ سانتی متر که از رویشگاه طبیعی برداشت شدند قابلیت گلدهی ندارند و البته میانگین تعداد برگ تولید شده توسط این پیازها با پیازهای اندازه بزرگتر مشابه بود ولی تعداد برگ تولید شده در پیازهای با پیرامون کمتر از ۶ سانتی متر به طور قابل توجهی کمتر از سایر پیازها بود (جدول ۱). تعداد برگ در هر گیاه توسط برخی از محققین ۳-۵ (۱) و برخی دیگر ۶-۸ (۳) عدد گزارش شده است. در این آزمایش تعداد ۷ برگ در هر گیاه ثبت شده است که اندک بوده است. آزمایش هایی که برای تولید خارج از فصل گیاه دانه برفی گونه *L. aestivum* انجام شده است نشان داد که کوچکترین اندازه پیرامون پیازها باید ۱۲-۱۴ سانتی متر باشد تا ۱۰٪ گلدهی حاصل شود (۴) و همانطور که در جدول ۱ مشاهده می شود این اندازه پیاز در بین پیازهای تحت آزمایش قرار نداشت.

جدول ۱- مشخصات پیازها و میانگین شاخص های ثبت شده در این آزمایش

ردیف	اندازه محیط پیاز (cm)	درصد پیازهایی که تولید ساقه گل کردند	تعداد غنچه در هر ساقه گل	ارتفاع ساقه گل (cm)	تعداد برگ	ارتفاع برگ (cm)
۱	۹/۵-۱۱	۷۲	۳/۲	۴۰/۷	۵/۷	۴۵
۲	۷/۵-۹/۵	۳۴	۳	۳۸/۹	۵/۱	۴۳/۳
۳	۶-۷/۵	-	-	-	۵/۲	۴۵/۳
۴	کمتر از ۶	-	-	-	۳/۸	۳۳/۵

منابع مورد استفاده

- ۱- وندلبو، پر. ۱۳۵۷. لاله ها و زنبقهای ایران و گونه های مجاور. انتشارات موسسه گیاهشناسی ایران. صص ۸۸
- ۲- De Hetogh, A. A. 1996. Holland bulb forcer's guide. 5th ed. Int. Flower bulb center. Hillegom. The Netherlands.
- ۳- Mori, G., Kawabata, H., Imanishi, H., and Sakanishi, Y. 1991c. Growth and flowering of *Leucojum aestivum* L. and *L. autumnale* L. grown outdoors. J. Japan. Soc. Hort. Sci. 59: 815-821.
- ۴- Theron, K. I. and De Hertogh, A.A. 2001. Amaryllidaceae: geophytic growth, development, and flowering. Ed: Janick, J. Horticultural reviews. Vol. 25. 1-70.

Ziv, M. 2009. Enhanced bud regeneration and bulb formation of spring snowflakes *Leucojum o vernum* in liquid cultures. Acta Hort. 813. 195- 200.